

ИЗВЕШТАЈ О ОЦЕНИ ДОКТОРСKE ДИСЕРТАЦИЈЕ

I ПОДАЦИ О КОМИСИЈИ
1. Датум и орган који је именовано Комисију Комисију је именовало Наставно-научно веће Филолошког факултета на седници од 27. 4. 2016. године.   2. Састав Комисије: 1. Ментор: др Љиљана Бајић, редовни професор, Филолошки факултет – Београд Ужа научна област: Српска књижевност, Методика наставе књижевности и српског језика Датум избора у звање: 15. 7. 2009.   2. др Драгана Вељковић Станковић, ванредни професор, Филолошки факултет – Београд Ужа научна област: Српски језик, Методика наставе српског језика и књижевности Датум избора у звање: 11. 3. 2014.   3. др Оливера Радуловић, редовни професор, Филозофски факултет – Нови Сад Ужа научна област: Српска књижевност са теоријом књижевности, Методика наставе књижевности и српског језика Датум избора у звање: 29. 5. 2014.   4. др Зона Мркаљ, ванредни професор, Филолошки факултет – Београд Ужа научна област: Српска књижевност, Методика наставе књижевности и српског језика Датум избора у звање: 21. 6. 2011.
II ПОДАЦИ О КАНДИДАТУ
1. Име, име једног родитеља, презиме: Наташа, Богољуб, Станковић Шошо   2. Датум рођења, општина, република: 6. 11. 1971, Сремска Митровица, Србија   3. Датум одбране, место и назив магистарске тезе: 30. 1. 2006, Филолошки факултет, Београд, <i>Топос пута у српској народној бајци</i>   4. Научна област из које је стечено академско звање магистра наука: Српска књижевност, Народна књижевност
III НАСЛОВ ДОКТОРСKE ДИСЕРТАЦИЈЕ:
Књижевно дело Бранислава Нушића у настави
IV ПРЕГЛЕД ДОКТОРСKE ДИСЕРТАЦИЈЕ:
Докторска дисертација мр Наташе Станковић Шошо има 458 страна компјутерски штампаног текста. Она је подељена на следећа поглавља: 1. Увод (стр 1–4); 2. Стваралаштво Бранислава Нушића и српска културна баштина (5–15); 3. Књижевно дело Бранислава Нушића у наставном проучавању (16–194); 4. Примери наставне обраде књижевних дела Бранислава Нушића (195–299); 5. Стваралачке активности поводом тумачења књижевних дела Бранислава Нушића (300–324); 6. Књижевно дело Бранислава Нушића у настави српског језика (325–357); 7. Читање књижевног дела

Бранислава Нушића у савременој школи (358–404); 8. Закључак (405–424); 9. Литература (425–445); 10. Прилози (446–458). Књижевно дело Бранислава Нушића проучено је у књижевноисторијском, књижевнотеоријском и методичком контексту. Дисертација садржи адекватна научна, методолошка и методичка гледишта на хумористичко и комедиографско дело Бранислава Нушића, које је истражено на примерима једночинки *Кирија* и *Аналфабета*, хумореске *Лек од љубави*, романа *Хајдуци* и *Аутобиографија* и за наставу репрезентативним комедијама *Сумњиво лице* и *Народни посланик*. Рецепција ових дела, посебно њихових литерарних и театролошких аспеката, праћена је у свим наставним и ваннаставним областима рада. Истраживање обухвата и ставове ученика према књижевном делу Бранислава Нушића. Они се дају у Прилозима, који потврђују наставну сврховитост проучавања Нушићевих дела.

1. **Увод** садржи сажет опис предмета истраживања са освртом на процес примања и деловања дела Бранислава Нушића у настави. За полазиште у раду узима се интерпретативни приступ који одговара теоријским основама савремене наставе јер у средиште истраживања поставља однос читаоца и књижевног дела.
2. **Стваралаштво Бранислава Нушића и српска културна баштина.** Овде кандидат на основу досадашњих истраживања (Јован Деретић, Марија Митровић, Душан Иванић, Михајло Пантић, Рашко В. Јовановић) даје концизан преглед три временска раздобља у Нушићевом књижевном раду: првог – који је датиран у последње две деценије 19. века, другог – књижевни опус настао у прве три деценије 20. века и трећег – периода врхунских остварења у последњој деценији пишчевог живота. Биографско и књижевноисторијско гледиште на стваралаштво Бранислава Нушића омогућили су да се оно сагледа из временске и развојне перспективе, као и да му се одреди место у културној баштини Срба. У раду Бранислава Нушића присутне су различите тематске и стилске тенденције и дела велике разноврсности у којима се традиција повезује са модернистичким сензибилитетом. По мишљењу књижевних историчара, уз Јована Стерију Поповића и Косту Трифковића Нушић је један од најзначајнијих српских комедиографа, на основу чега се изводи закључак да је он заслужно постао један од класика српске књижевности и српске школе.
3. **Књижевно дело Бранислава Нушића у наставном проучавању.** Школски контекст уређен је према дидактичким принципима који потичу из три основне групе чинилаца: школског градива/програма, психологије учења и наставних циљева. Ови чиниоци обезбеђују научну поузданост и наставну сврховитост образовног процеса. Књижевно дело Бранислава Нушића оцењено је у зависности од врсте и делотворности утицаја на сваки од ових чинилаца. Најпре је размотрен статус Нушићевог књижевног дела у наставним плановима, програмима и уџбеницима у периоду од прве половине 20. века, када је оформљен јединствен образовни систем у краљевини Срба, Хрвата и Словенаца, до нашег времена. Упоредо са развојем наставних планова и програма за основну и средњу школу (истражено је 11 програма у периоду од 1918. до 2016. године) кандидат је проучио њихове дидактичке елементе, функционалне односе унутар и између програмских подручја књижевности и језика и 13 школских уџбеника/читанки, које је оценио на основу књижевних садржаја и методичких елемената којима се подстиче примање и деловање тих садржаја у настави. По потреби и уз помоћ табела, представио је и коментарисао заступљеност књижевног стваралаштва писца на оба нивоа наставе у школи, показујући да на промену његовог статуса утиче више фактора, од образовних и идеолошких до књижевних и жанровских. Истичући значај школских уџбеника, који унапређују процес учења и наставе, кандидат је пратио како је Нушићево дело заступљено у читанкама и радним свескама у периоду од друге половине 20. века до данашњих дана. Издвојио је и разграничио две фазе у њиховом теоријском и образовном концепту, које су омеђене седамдесетим годинама 20. века и првом деценијом 21. века. Детаљно је анализирао њихове садржинске, дидактичко-методичке и графичко-ликовне елементе. Анализа обухвата 46 читанки и 28 радних свезака за основну школу и 12 читанки за средњу школу, на основу којих се закључује да заступљеност Нушићевих књижевних дела у основној школи омогућава добар увид у опус и књижевне вредности овог писца, али да оно није у довољној мери сагледано у ширем културном/културноисторијском

контексту. Закључује се да су у периоду од 1969. до 1990. године Нушићеви драмски текстови били заступљенији у читанкама за средњу школу него што су данас, али је на плану образовне политике остварен напредак после 2009. године када је стандардизован квалитет ових уџбеника. У одељку о наставним циљевима обраде Нушићевог дела кандидат је навео његове приоритетне књижевне вредности, са којима је повезао њихову образовну и васпитну сврховитост. Њу је најпре испитао доводећи је у везу са облицима рада којима је усмеравао сазнајне процесе током читања и жанровски мотивисаног проучавања Нушићевих хумористичких дела, а затим је циљеве детаљно истражио и образложио у наредним поглављима дисертације (4. Примери наставне обраде књижевних дела Бранислава Нушића, 5. Стваралачке активности поводом тумачења књижевних дела Бранислава Нушића, 6. Књижевно дело Бранислава Нушића у настави српског језика). Ту су циљеви постављени као истраживачка полазишта у интерпретацији комедија *Сумњиво лице* и *Народни посланик*, као мотивација за стваралачке активности поводом тумачења књижевних дела писца, а сагледани су и у функционалној корелацији Нушићевог књижевног дела са наставом српског језика и говорне културе. Највише пажње посветио је питањима из области наставне методологије. То су: 3.4.1. *Мотивисање ученика за читање*, 3.4.2. *Читање и тумачење*, 3.4.3. *Локализовање текста*, 3.4.4. *Чиниоци обједињавања у наставној интерпретацији Нушићевог романа Хајдуци*. Наставну методологију одабирао је и функционално усклађивао са појединачним Нушићевим књижевним делима која су предмет проучавања. Полазећи од теоријских истраживања о мотивацији за школско учење у оквиру методике, психологије и педагогије (Николић, Бајић, Росандић, Илић, Маслов, Олпорт), кандидат их је знатно проширио помоћу већег броја практичних примера у којима је, између осталог, истражио мотивациони потенцијал секундарне литературе, као и позоришне, филмске, аудио и телевизијске реализације драмских дела, који се не налазе у постојећој литератури. У истраживачком раду испитао је и у значајној мери на примерима разрадио тезу о читању и тумачењу књижевног дела као са–стваралачкој делатности. На анализи праксе читања и тумачења Нушићеве хумористичке прозе и драмских дела у настави, показао је да су читање и тумачење најпродуктивнији облици стицања знања, умења, функционалних вештина, животних ставова и васпитних вредности. Истраживачке пројекте комедије *Сумњиво лице*, једночинке *Кирија* и *Аналфабета* и романа *Хајдуци* усмеравао је према помном читању, проучавању и оспособљавању ученика да у смерницама дела откривају „сигнале за рецепцију” и да их следе приликом тумачења. На истом поступку заснивао је доминантне чиниоце обједињавања/интеграције у наставној интерпретацији романа *Хајдуци*. Са подједнаком аналитичком пажњом размотрио је облике/начине локализовања Нушићевог дела, које је издвојио према сазнајном и мотивационом значају у настави. У складу са жанровском формом дела кандидат је овде успоставио и одговарајућа методичка гледишта на хумористичку прозу и драму Бранислава Нушића. Прилог њиховом тумачењу дао је у осврту на мотивациону, васпитну и естетску улогу хумористичких елемената у жанру приче (хумореска *Лек од љубави*) и у тумачењу једночинке (*Кирија*).

4. **Примери наставне обраде књижевних дела Бранислава Нушића.** Овај део дисертације обухвата три опсежне методичке студије које су посвећене наставном проучавању романа *Аутобиографија* и интерпретацији две комедије, *Сумњиво лице* и *Народни посланик*. Оне су развијене на основама методичке теорије о савременој настави, постављене у претходним поглављима, тако да са њима чине јединствен/целовит систем проучавања пишчевог дела на оба нивоа наставе у основној и средњој школи. Настојање да Нушићево дело проучи на најинтензивнији и најопсежнији начин, путем интерпретације, пружило је могућност кандидату да овде више развије наставну методологију, истраживачке пројекте и динамику рада на часовима. Опсежна наставна методологија, која је усаглашена са жанром текста и књижевноисторијским и културним контекстом тако да подстиче доживљајно-сазнајне процесе у настави, а посебно активности ученика у дијалошком и истраживачком односу са текстом, омогућила је да се остваре резултати значајни како у пољу методичке теорије, тако и у области методичке праксе, коју унапређују. Овде се романескно и комедиографско дело писца сагледава са наратолошког, литерарног, културолошког и театролошког становишта, која нису у довољној мери заступљена у методичкој теорији и пракси. У функцији књижевне анализе драмског дела

Бранислава Нушић посебно су истражене и пишчева комедиографија, драматургија и реторика. На тај начин кандидат је омогућио да се Нушићева књижевна делатност испита на начине који пружају њено боље научно и наставно вредновање.

5. **Стваралачке активности поводом тумачења књижевних дела Бранислава Нушића.** У поглављу под овим насловом анализирају се посебни облици рада подстакнути књижевним делом писца. Посматрани у контексту унутарпредметне корелације они, према тумачењу кандидата, унапређују креативне, истраживачке и стваралачке способности читања и интерпретације књижевног дела, као и говорне и литерарне вештине ученика. На већем броју методичких примера обрађено је више таквих активности: драматизовање текста (предговор Нушићеве драме *Сумњиво лице*), припремање комада *Сумњиво лице* за сценско извођење, писање сценарија за филм на основу драмског текста, вежбе беседништва, реторске вежбе, креативне слагалице.
6. **Књижевно дело Бранислава Нушића у настави српског језика.** Нушићево дело омогућава функционално повезивање наставе књижевности са наставом српског језика. Хумористичком садржином оно мотивише ученике да успешније усвајају нове језичке појаве и постиже да настава језика буде занимљивија и продуктивнија. Подробно се анализирају погодности Нушићевих књижевних дела и одломака за упознавање, усвајање, понављање и увежбавање језичких појава и правописних правила. Обрађује се и њихова улога у развијању језичке културе ученика, у припремању ученика за говорну интерпретацију драмског текста, у усавршавању изражајног читања и развијања личног тона у казивању научених драмских одломака, у лексичким и семантичким вежбама, у различитим ортоепским вежбама. Кандидат је показао да наставне активности подстакнуте књижевним текстом афирмишу стваралаштво ученика, унапређујући њихова језичка знања, говорну културу и језички и стилски израз.
7. **Читање књижевног дела Бранислава Нушића у савременој школи.** Проучавање књижевног дела у настави је сложен процес који се усаглашава са бројним чиниоцима, као што су: посебност текстова, узраст ученика и сазнајни токови у настави. Зато је у дисертацију укључено истраживање у коме су анкетирани и обрађени ставови ученика основне и средње школе према стваралаштву Бранислава Нушића. У истраживању су учествовали ученици од петог до осмог разреда основне школе „Раде Кончар” у Земуну (укупно 301 ученик), као и ученици специјализоване гимназије општег смера – Спортске гимназије, природно-математичког и друштвено-језичког усмерења – Девете гимназије „Михајло Петровић Алас” и средње стручне школе – Железничко-техничке школе из Београда (укупно 803 ученика). Истраживање је обављено током марта 2016. године са циљем увида у проучаване наставне садржаје и примену знања и умења стечених у процесу њиховог читања, тумачења, вредновања и усвајања. Анкета је показала да тематска разноврсност и богатство стваралачких поступака и порука Нушићевог дела пружају могућност да се оно успешно тумачи на оба узрасна нивоа у основној и средњој школи. Запажа се да се ваљаном наставном обрадом јачају литерарни укус, читалачке навике и истраживачка делатност ученика. Рецепција Нушићевих књижевних дела повезана је са улогом хумора у осветљавању друштвених појава и карактера људи, јер смех помаже у сагледавању сличности између пишчевог времена и актуелног тренутка. Указује се и на недовољну пажњу у приступу театролошким аспектима Нушићевог стваралаштва и на потребу развијања културних навика ученика.
8. **Закључак.** У закључку кандидат прегледно резимира резултате истраживања, наводећи их по поглављима дисертације.
9. **Литература.** Извори и литература разврстани су по одељцима: *Критичка и научна издања писца, Књижевнонаучна литература, Методичка литература, Уџбеници и уџбеничка литература, Наставни планови и програми.* Овај списак садржи укупно 324 библиографске јединице.
10. **Прилози.** На крају дисертације дати су упитници које су ученици основне и средње школе

попуњавали током анкетања о ставовима према стваралаштву Бранислава Нушића.

V ВРЕДНОВАЊЕ ПОЈЕДИНИХ ДЕЛОВА ДОКТОРСKE ДИСЕРТАЦИЈЕ:

Докторска дисертација мр Наташе Станковић Шошо је опсежан, темељно урађен истраживачки научни рад који је занован на критичком и методичком читању и обради Нушићевих књижевних дела и релевантне литературе. Резултати ове дисертације представљају допринос методици наставе књижевности и српског језика, како у области проучавања хумористичких и комедиографских остварења и развијања културе смеха у наставној теорији и пракси, тако и у области наставног планирања и уџбеника, функционалног повезивања наставе књижевности са наставом српског језика и стваралачких активности поводом тумачења књижевног дела. Кандидат је анализирао наставне планове и програме и репрезентативне читанке у основној и средњој школи од 1918. до 2016. године пружајући увид у шири књижевни контекст и образовне политике. Уз то, у анализи је показао како се развијала настава књижевности у протеклих девет деценија. Захваљујући проучавању заступљености Нушићевих текстова у школским уџбеницима објављеним у прошлом и нашем веку добијена слика наставе књижевности постала је сложенија него што би била да је изведена на ограниченом корпусу литературе. У теоријском и практичном смислу ова дисертација допринеће развоју наставне методологије и истраживачких пројеката усаглашених са жанром текста и његовим културним контекстом. Она ће, осим литерарне анализе хумористичке прозе и комедиографије Бранислава Нушића, пружити основ и за проучавање театрологије, пишчеве драматургије и реторике. Примери и резултати наставне обраде књижевних дела Бранислава Нушића могу имати практичну примену јер су засновани на оригиналним пројектима и поузданом методолошком условљавању резултата рада у наставној пракси. Са наставом књижевности у школи усклађени су инвентивни примери облика рада подстакнутих текстом и примери повезивања Нушићевог дела са наставом српског језика, којима се афирмишу истраживачке и стваралачке активности у наставном процесу и ваннаставним активностима/секцијама.

VI СПИСАК НАУЧНИХ И СТРУЧНИХ РАДОВА КОЈИ СУ ОБЈАВЉЕНИ ИЛИ ПРИХВАЋЕНИ ЗА ОБЈАВЉИВАЊЕ НА ОСНОВУ РЕЗУЛТАТА ИСТРАЖИВАЊА У ОКВИРУ РАДА НА ДОКТОРСКОЈ ДИСЕРТАЦИЈИ

„Једночинке Бранислава Нушића у настави”, у: *Савремено изучавање српског језика и књижевности и словенских језика као матерњих, инословенских и страних 2*, Београд: Савеза славистичких друштава Србије, 2016. Рад је прихваћен за објављивање у зборнику чије је штампање у току.

VII ЗАКЉУЧЦИ ОДНОСНО РЕЗУЛТАТИ ИСТРАЖИВАЊА

Дисертација показује да књижевно дело Бранислава Нушића садржи вредне књижевне елементе за које се везују прворазредни образовни, васпитни и функционални циљеви. У савременој настави књижевности Нушићево дело представља предмет проучавања у свим подручјима рада и у ваннаставним активностима ученика. Истраживање показује да се интерпретацијом Нушићевих хумористичких и драмских дела усвајају и развијају читалачке и језичке компетенције ученика, култура смеха и општа култура.

VIII ОЦЕНА НАЧИНА ПРИКАЗА И ТУМАЧЕЊА РЕЗУЛТАТА ИСТРАЖИВАЊА

НАПОМЕНА: Навести позитивну или негативну оцену начина приказа и тумачења резултата истраживања.

Кандидат је истраживање књижевног дела Бранислава Нушића у наставном контексту засновао на поузданој научној и наставној методологији. Резултате дисертације изнео је на прегледан и систематичан начин, у аналитичким описима који су поткрепљени табеларним приказима и налазима спроведене анкете.

IX ПРЕДЛОГ:

На основу укупне оцене дисертације, комисија предлаже:

Докторска дисертација **Књижевно дело Бранислава Нушића у настави** представља обимно и

детаљно истраживање које даје резултате вредне за науку и наставу књижевности. Зато са задовољством препоручујемо Већу да рад мр Наташе Станковић Шошо прихвати као докторску дисертацију, а кандидата позове на одбрану пред овом комисијом.

ПОТПИСИ ЧЛАНОВА КОМИСИЈЕ

1. _____
др Љиљана Бајић, редовни професор
2. _____
др Драгана Вељковић Станковић, ванредни професор
3. _____
др Оливера Радуловић, редовни професор
4. _____
др Зона Мркаљ, ванредни професор